КОМПЛЕКСНАЯ РАБОТА ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ І ЛІТАРАТУРЫ

ДАВЕДКА ДЛЯ ЖУРЫ

9 клас

Варыянт 1

Заданне 1.

[дз’і́ва з’дз’іў дл’а чалав’э́ка: ј’он часо́вы]

За кожнае правільна затранскрыбіраванае фанетычнае слова – 1 бал.

Заўвага: Гукі могуць перадавацца на пісьме рознымі літарамі або спалучэннямі літар: гук ***й*** можа – ***й, j***; падоўжаныя зычныя – дзвюма літарамі або літарай з рыскай зверху ***[c̄]***; фрыкатыўны гук ***г*** – літарай ***г*** або лацінскай літарай ***ɣ***; афрыкаты ***дз, дз’, дж*** – спалучэннем ***д, з, ж*** і інш.

Заданне 2.

Слова	Магчымае тлумачэнне	Магчымыя адпаведнікі
Сэлфі	Аўтапартрэт, зроблены на смартфон ці фотаапарат, часта на выцягнутай руцэ, і прызначаны для публікацыі ў сацыяльных сетках	Самафота, самавыява, самаадлюстраванне і пад.
Валанцёр	Чалавек, які добраахвотна і бясплатна займаецца грамадска-карысным дзейнасцю, аказвае дапамогу	Дабрачынец, ахвярнік, добраахвотнік і пад.
Стрыт-арт	Від мастацтва, творы якога ствараюцца ў вулічным асяроддзі (на сценах будынкаў, агароджах, асфальце). Уключае графіці, трафарэты, муралы	Вуліцароспіс, сценапіс, фасадароспіс і пад.

За кожнае правільнае тлумачэнне значэння – 1 бал, за максімальна дакладны адпаведнік – 1 бал.

Заданне 3.

агонь	‘дзейнічаць неасцярожна, не лічачыся з небяспекай’	***гуляць з агнём***
дарога	‘дастаецца з вялікай цяжкасцю; дарма, лёгка не возьмеш каго-,што-н.’	***на дарозе не валяецца***
доўг	‘адказваць, адплачваць каму-н. тым самым (адносінамі, учынкам і пад.)’	***не заставацца ў даўгу***
заяц	‘брацца адразу за дзве справы, дамагацца дзвюх розных мэт’	***гнацца за двума зайцамі***
кішэнь	‘прычыняць грашовую страту’	***біць па кішэні***
тон	‘паказваць прыклал у чым-н., станавіцца ўзорам для іншых; аказваць уплыў на ход падзей’	***задаваць тон***

За кожны правільны адказ – 1 бал.

Заданне 4.

варажба	***варажбіт***	*Маладзечна*	***маладзечанец***
водаправод	***водаправодчык***	*цымбалы*	***цымбаліст***
будоўля	–	*свіння*	***свінар***
ашукаць	***ашуканец***	*кірунак*	–
курыца	–	*гістарычны*	–

За кожны правільны адказ – 1 бал. За лішняе слова адымаецца 0,5 бала.

Заданне 5.

1	***Назоўнік з канчаткам -і:*** жалюзі, СМІ, крохкі, ападкі	ападкі
2	***Прыметнік, які мае адзін суфікс:*** надзейны, выратавальны, няясны, непазнавальны	надзейны
3	***Займеннік, які не мае формы назоўнага склону:*** мной, табе, сябе, некага	сябе
4	***Лічэбнік, які мае два канчаткі:*** пяцідзясяты, дзевяноста, шэсцьсот, паўтары	шэсцьсот
5	***Дзеяслоў, у якім канчатак 1-й асобы адзіночнага ліку складаецца з аднаго зычнага гука:*** любіць, спяваць, даваць, пад’есці	пад’есці (пад’е-м)
6	***Дзеепрыслоўе, утворанае ад дзеяслова ІІ спражэння:*** бегучы, смеючыся, сказаўшы, вырасшы	смеючыся

За кожны правільны адказ – 1 бал.

Заданне 6.

№ сказа	Прыкладнае тлумачэнне памылкі (пры яе наяўнасці)	Прыкладны варыянт выпраўленага сказа
1	Памылка звязана з афармленнем аднародных членаў сказа. Злучнік ***не толькі…, але і*** звязвае аднародныя члены сказа. Значыць першая частка злучніка (***не толькі…***) павінна стаяць перад першым аднародным членам сказа, а другая частка (***але і…***) – перад другім	Асноўная мэта зборніка – дапамагчы ***не толькі*** настаўнікам беларускай мовы, ***але і*** вучням у падрыхтоўцы да выпускнога экзамену.
2	Памылка звязана з афармленнем дзеепрыметнікавага звароту. Дзеепрыметнікавы зварот не разрываецца	***Уключаныя ў зборнік*** тэксты падабраны з улікам наяўнасці ў іх асноўных арфаграм і пунктаграм, вывучэнне якіх прадугледжана праграмай па беларускай мове для ўстаноў агульнай сярэдняй адукацыі.

3	Памылка звязана з афармленнем дадаанай азначальнай часткі ў складаназалежным сказе. Даданая азначальная частка ставіцца, як правіла, пасля назоўніка, да якога адносіцца	Творы Сымона Буднага, ***у якіх наш асветнік выступаў за вызваленне чалавечага духу, за свабодную стваральную працу***, мелі вялікую папулярнасць сярод жыхароў Беларусі.
4	Памылка звязана з ужываннем ступені параўнання прыметніка. Пры адсутнасці параўнання, а таксама ў тым выпадку, калі яно не падразумяваецца, трэба выкарыстоўваць найвышэйшую ступень параўнання прыметнікаў (простую або складаную форму)	Любчанскі замак славіўся сваёй ***найбагацейшай (самай багатай)*** бібліятэкай.
5	Няма памылак	–
6	Памылка звязана з каардынацыяй дзейніка і выказніка ў дадзенай частцы складаназалежнага сказа. Пры дзейніку, выражаным займеннікам ***хто***, выказнік ставіцца ў форме адзіночнага ліку	Удзячныя нашчадкі шануюць памяць пра тых, ***хто*** цаною свайго жыцця ***адстаяў*** Перамогу.

За кожны правільна запоўнены радок (у тым ліку за ўказанне на адсутнасць памылкі) – 1 бал (0,5 бала за выяўленне і 0,5 бала за тлумачэнне памылкі).

Заданне 7.

ПРЫКЛАДНЫ ВАРЫЯНТ ПЕРАКЛАДУ:

Жыў сабе *(жыў; жыў-быў)* на свеце Зялёны Конь. Вочы ў яго былі як агрэст, грыва – як хмель, які аплятае платы і дрэвы, спіна была як мяккі мох, і яе кожны раз *(заўсёды)* хацелася пагладзіць. Панчошкі на нагах – серабрыстыя, як лісце *(лісты)* таполі *(топаля)*, а хвост быў падобны да ядлоўца *(на ядловец)*. Жыў Зялёны Конь на волі, у лясах і ў глушы, і пасвіўся дзе хацеў. Запрымеціць *(запрыкмеціць)* яго сярод зеляніны *(зелені)* было вельмі і вельмі цяжка, і людзі, якія хадзілі ў лес, ніколі яго не заўважалі.

За кожную памылку перакладу (лексічную або граматычную) ад максімальнай колькасці балаў адымаецца 0,5 бала, за кожную памылку ў афармленні (арфаграфічную або пунктуацыйную) – 0,25 бала, але павінна атрымацца не менш за 0 (нуль) балаў.

Заданне 8.

А	Персанаж
Б	Перакрыжаваная рыфмоўка
В	Сюжэт

Г	Тропы
Д	Анафара
Е	Ямб / 3-стопны ямб / вершаваны памер

За кожны правільны адказ – 1 бал.

Заданне 9.

А	3	**Б**	4	**В**	2	**Г**	7	**Д**	5	**Е**	1

За кожны правільны адказ – 1 бал.

Заданне 10.

Ацэнка задання складаецца з трох кампанентаў: ацэнкі фактычных ведаў пра аўтара, назву твора і імя галоўнага героя, ацэнкі паўнаты апісання эпізоду, ацэнкі якасці прапанаваных парад.

Фактычныя веды пра аўтара, назву твора і імя галоўнага героя

Параметр	Адказ	Колькасць балаў
Аўтар	Змітрок Бядуля	0,5
Назва твора	“На Каляды к сыну”	0,5
Імя сына	Лаўрэнцій Кіпрыянавіч / Лаўрук / Лаўручок	1

Паўната апісання эпізоду

Крытэрый	Колькасць балаў
Фінальны эпізод апісаны дастаткова поўна, адсутнічаюць фактычныя памылкі, колькасць слоў – да 100	1
Фінальны эпізод апісаны дастаткова поўна, ёсць 1-2 фактычныя памылкі і/або колькасць слоў больш за 100	0,5
Фінальны эпізод апісаны няпоўна (адсутнічаюць ключавыя сцэны “непазнавання” сынам маці, адкупленне грашыма) АБО Маецца больш за 2 фактычныя памылкі АБО Адказ адсутнічае	0

Якасць прапанаваных парад:

Крытэрый	Колькасць балаў
Прапанаваны тры парады, якія адпавядаюць тэксту і ўмовам задання	3
Прапанаваны дзве парады, якія адпавядаюць тэксту і ўмовам задання АБО Прапанаваны тры парады, але выкананы толькі дзве ўмовы задання для парад	2
Прапанавана адна парада, якая адпавядае тэксту і ўмове задання АБО Прапанаваны тры ці дзве парады, але выкананы толькі адна ўмова задання для парад	1
Усе прапанаваныя парады не адпавядаюць тэксту ці ўмовам задання АБО Адказ адсутнічае	0